

PAR LATVIEŠU VALODAS LEKSISKO SOMUGRISMU INVENTARIZĀCIJU DOMĀJOT

(NOSTĀDNES UN SARAKSTA FRAGMENTS *AI!*–*AŠĶ!*)

Ojārs Bušs,
Dr. habil. philol.

Atslēgas vārdi: *aizguvumi, cilmes skaidrojums, etimoloģija, latviešu valoda, somugrismi*

Doma par to, ka nobriedusi nepieciešamība kārtējo reizi inventarizēt līdz šim konstatētos latviešu valodas somugrismus, jau labu laiku neliek miera leksisko aizguvumu pētniekiem. Īpaši argumentēti šo nepieciešamību tika atgādinājusi Elga Kagaine savā monogrāfijā par lokālajiem somugrismiem latviešu valodas Ziemeļrietumvidzemes izloksnēs¹. Tā kā pēdējo 30 gadu laikā tieši E. Kagaine ir devusi vislielāko ieguldījumu somugru cilmes aizguvumu pētniecībā, būtu bijis pašsaprotami arī apkopojošu apskatu sagaidīt no viņas. Taču likteņa lēmums bija skarbs, un kopš 2007. gada izcilās somugrismu pētnieces vairs nav mūsu vidū...

Tomēr ar vairākiem historiogrāfiskiem latviešu valodas somugrismu izpētei veltītās literatūras apskatiem² E. Kagaine ir gādājusi, lai apkopojumam būtu ielikts pamats, lai pārlūkojamās publikācijas būtu pietiekami labi apzinātas. Līdz ar to, neatkārtojot šeit un arī citur atrodamo pētnieku un publikāciju uzskaitījumu³, varētu ķerties uzreiz pie latviešu valodā līdz šim pamanīto leksisko somugrismu saraksta sastādīšanas. Tomēr pirms tam jāvienojas, kā risināt dažas šāda saraksta sastādītājam priekšā stāvošas problēmas un grūtības.

1. Cilmes skaidrojuma ticamības pakāpes novērtējums. Dažkārt kāda vārda etimoloģijas autors pats nebūt neuzskata, ka viņa piedāvātais skaidrojums būtu vienīgais iespējamais, un, jo nopietnāks zinātnieks, jo mazāk kategoriski mēdz būt viņa apgalvojumi vārdu cilmes analīzes sakarā, par to liecina kaut vai daudzās jautājumzīmes, ko saviem Kārļa Mīlenbaha vārdnīcā iekļautajiem skaidrojumiem pievienojis Jānis Endzelīns. Citreiz savukārt viena pētnieka viedokli apstrīd nākamais, sal., piem., Kārļa Abena un Konstantīna Karuļa pretējos uzskatus par vārda *ķēve*

cilmi; K. Abens, sekojot V. Tomsenam, kā arī J. Mikolam, I. Toivonnam, L. Ketunenam, to uzskata par aizguvumu no lībiešu valodas⁴, K. Karulis — par rietumbaltu cilmes vārdu (savukārt J. Endzelīns un E. Frenkelis — par aizguvumu no lietuviešu valodas)⁵. Sastādot aizguvumu alfabētisku kopsarakstu, iespējamas trīs galvenās pieejas šīs problēmas risinājumam: a) var veidot vienotu, formāli nediferencētu sarakstu, ticamības pakāpi raksturojot katram aizguvumam veltītā šķirklā ietvaros; b) var uz atšķirībām ticamības pakāpē norādīt ar grafiskām vai teksta izkārt-

juma atšķirībā, kā to darījis, piem., Valdis Zeps⁶; c) var veidot vairākus atsevišķus sarakstus, piem., "Somugru cilmes aizguvumi, kuru etimoloģijas skaidrojums ir maksimāli ticams", "Iespējamie somugrismi, kuru cilmes skaidrojums ir vidēji ticams", "Varbūtējie somugrismi, kuru cilmes skaidrojums ir minimāli ticams", "Vārdi, kas, domājams, nav somugrismi, kaut arī to somugriskas cilmes hipotēze savulaik ir tikusi izvirzīta". Atsevišķu sarakstu veidošana prasa no sastādītāja visvairāk papildieguldījuma aizguvumu analizē un izvērtējumā, toties dod lasītājam visprecīzāko, vislabāk strukturēto priekšstatu gan par aizguvumu kopumu, gan arī par cilmes skaidrojumu ticamību. Tāpēc šajā publikācijā veidoti minēta tipa atsevišķie saraksti, tiesa, nedaudz vienkāršojot analīzes uzdevumu un aprobežojoties ar dalījumu trijās grupās.

2. Aizguvumu izplatības un statusa vērtējums. Aizguvuma statuss, resp., aizguvuma piederība literārajai valodai, tikai izloksnēm, senajiem rakstiem u. tml., pētījumos ne vienmēr ir īpaši norādīts, viskonsekventāk statusu vērtējis, šķiet, V. Zeps⁷, savukārt lokalizācijai jeb izplatībai izloksnēs lielu vērību pievērsis gan V. Zeps, gan jo sevišķi Silvija Raģe⁸ un E. Kagaine⁹. Šķiet, ka detalizēta informācija par katra somugrisma lokalizāciju apkopojošā sarakstā aizņemtu pārāk daudz vietas, tāpēc šoreiz statusa aspektā galvenā vērība pievēsta piederībai pie literārās valodas leksikas (resp., šādas piederības neesamībai). Lokālie aizguvumi, resp., dialektismi marķēti ar norādi *dial.*, literārās valodas vārdi doti bez norādes. Parasti nav raksturota aizguvuma piederība pie dažādiem hronoloģiskiem slāņiem, jo trūkst attiecīgās ievirzes pētījumu.

3. Fonētisko un morfoloģisko variantu un atvasinājumu izkārtojums. Jebkurā leksikogrāfiska tipa darbā, aprakstot izlokšņu leksiku, fonētisko un morfoloģisko variantu traktējums rada grūtības, jo robežas novilkšana starp šādu variantu un patstāvīgu leksēmu palaikam neizbēgami ir visnotaļ subjektīva

un voluntāra (sal., piemēram, *bēka* un *peķa* (sēne), ko V. Zeps — un arī vairāki citi autori — traktējuši kā variantus, taču sinhroniskā skatījumā šie — etimoloģiski, protams, saistītie — vārdi varētu tikt aplūkoti arī kā patstāvīgas leksiskas vienības). No leksikogrāfiskās tehnikas viedokļa sarežģījumus rada arī vārdi ar daudziem variantiem (piemēram, *sonnis*, *sonne*, *sonna*, *sonnelis*, *soņķis*), kaut arī pats fakts, ka tie uzskatāmi par variantiem, šaubas nerada. Var visus variantus (un arī atvasinājumus, piemēram, šai gadījumā *soņņāties*, *soņņuoities*) dot vienā šķirklī un uzskatīt par vienu aizguvumu, kuram tād izveidojušies varianti un no kura darināti atvasinājumi. Var arī katram variantam un atvasinājumam veidot atsevišķu šķirklī, tas it kā būtu pat uzskatāmāk, taču — radītu maldīgu, pārspīlētu priekšstatu par aizguvumu skaitu. Šai publikācijā mēģināts rast kompromisu, bieži izmantojot t.s. nosūtījumsšķirkļus, kuri nav ņemami vērā somugrismu skaita aprēķinos.

4. Valodnieciskajā literatūrā atrodamās informācijas pārstāstījums. Par daudziem latviešu valodas somugrismiem līdzšinējās publikācijās atrodama itin bagātīga informācija, tostarp arī šo vārdu cilmes analīze. Apkopojumam veltītā rakstā nav nedz iespējams, nedz nepieciešams atkārtot visu informāciju (to nav grūti atrast, sekojot atsaucēm), taču šķīta lietderīgi pieminēt etimoloģizētāju piedāvātās cilmes hipotēzes (tostarp, ja iespējams, konkretizējumu, no kuras valodas — igauņu, lībiešu vai kādas citas — attiecīgais somugrisms aizgūts); atsauce bez tekstuāla izvērsuma dota (parasti tūlīt aiz šķirkļa vārda) tad, ja attiecīgās publikācijas autors bez atzīmes atzīst šo šķirkļa vārdu par aizguvumu no Baltijas jūras somugru valodām.

5. Rakstības un alfabētiskā izkārtojuma varianta izvēle. Latviešu valodas leksisko somugrismu vairumu veido t.s. lokālie aizguvumi, t.i., vārdi, kas sastopami izloksnēs, taču netiek lietoti literārajā valodā. Tāpēc valodnieciskos pētījumos šie vārdi biežāk

rakstīti t.s. Endzelīna alfabētā, kurš parasti tiek izmantots, publicējot izloksņu materiālu; tāpat tas darīts arī šajā rakstā. Tomēr rakstā nav norādītas zilbes intonācijas, kas interesentiem bez lielām grūtībām atrodamas pirmavotos. Savukārt vārdu alfabētiskajā kārtojumā nav šķirti garie patskaņi no īsajiem (J. Endzelīns pēcvārdā K. Milēnbaha un J. Endzelīna vārdnīcai pats atzīst, ka laikam labāk būtu bijis atstāt — kā bijis K. Milēnbaha manuskriptā — “*lāpas* vārdu tieši aiz *lapas*” u.tml.¹⁰); vienīgā atšķirība no literārās valodas alfabēta — divskanis *uo*, kura apzīmēšanai, kā zināms, literārajā valodā netiek izmantots digrafs, seko aiz *u/ū*.

Somugru cilmes aizgūvumi, kuru etimoloģijas skaidrojums ir maksimāli vai gandrīz maksimāli ticams

airis II, sk. **āris**.

ait ‘nē (atbildot)’ *dial.* (tikai Ancē). J. Endzelīns šaubīdamies (ar “?”) saista to ar līb. *ei* ‘nē’¹¹; S. Raģe piedāvā pārliciecināšanu skaidrojumu, minot iespēju, ka šis partikulas pamatā varētu būt izteikums, kas lietots ar nozīmi ‘pateicos, nē!’, piemēram, līb. *aitjumāl* ‘paldies’¹².

aķēt *dial.*, sk. **aķis II**.

aķis I ‘kovārnīs’ *dial.* (Lejasciemā) < ig. *hakk* ‘t.p.’ (vārds *aķis* nav iekļauts ne K. Milēnbaha un J. Endzelīna, ne J. Endzelīna un E. Hauzenbergas vārdnīcā)¹³. Par šī somugriska variantu V. Zeps uzskata Cēsīs un Vaivē fiksēto *kāķis* ‘kovārnīs’¹⁴.

aķis II ‘labības statiņš’ *dial.* (Ipiķos, Ternejā) < ig. *hakk* ‘Getreidepuppe’¹⁵; papildu materiālu, tostarp arī nozīmi ‘labības guba’ un atvasinājumu *aķēt* ‘likt, kraut labību [piemēros minēti mieži, auzas] (statā, uz īpašiem žāvējamiem kokiem)’ (Mujānos) fiksējusi E. Kagaine¹⁶.

allaž. Uz šī vārda somugrisko cilmi norādījis jau Vilhelms Tomsens¹⁷, uz kuru savukārt atsauca K. Milēnbahs¹⁸; < līb. *aĻDz*, *aĻz*, ig.

alatasa, *alasi*¹⁹, līdzīgi, tikai neminot pirmo no uzskaitītajiem lībiešu valodas vārdiem, arī Zeps²⁰. Savukārt K. Karulis kā etimonus norāda līb. *ales*, *aĻdz*, ig. *alasi* un atzīmē, ka šis ir samērā jauns aizgūvums, kas vēl reti sastopams 18. gs. literatūrā²¹. Šai ziņā gan etimoloģiskās vārdnīcas autors ir mazliet kļūdījies, minētais aizgūvums nebūt nav tik jauns. Kā varam tagad redzēt Latviešu seno tekstu korpusā (www.korpuss.lv/senie), jau vissenākajā latviešu grāmatā — 1586. gada “Enchiridion” — ir atrodama vārdforma *allaByne* — un vēl gadu vēlāk, 1587. gada izdevumā — jau daudzi *allas* un *allaB*.

alcers *dial.*, **alsars** *dial.*, **alsariņš** *dial.*, **alsers** *dial.*, sk. **alstars**.

alstars ‘šķīvis’ *dial.* (Dundagā) (V. Zeps skaidro kā ‘butter dish (sviesta šķīvis)’²², taču Endzelīnam un Hauzenbergai attiecīgā vārdkopa — *sviesta alstar(i)s* — ar tās tulkojumu ‘ein Butterteller’²³ minēta kā lietojuma piemērs, resp., kā daļēji terminoloģizējusies vārdkopa; tiesa, arī Laucienē pierakstītais variants *alcers*²⁴ ar atsauci uz “Dienas Lapas” pielikumu “Etnogrāfiskas ziņas par latviešiem” skaidrots ar ‘Butterteller (sviesta šķīvis)’). Šim apvidvārdam Milēnbaha un Endzelīna un Endzelīna un Hauzenbergas vārdnīcā atrodami vairāki varianti: jau minētais *alcers*, kā arī *alsars*, *alsariņš*, *alsters* (visi Ziemeļrietumkurzemē), *alseris* (Saldū); kā etimonus V. Zeps min līb. *ālstar* [‘Untertasse (für Butter), Assiette (apakštasīte (sviestam), šķīvis)’²⁵] un arī somu *halstari*²⁶. Somu valodā vārdam *halstari*, kas savukārt aizgūts no zviedru valodas, gan ir cita nozīme: ‘cepināšanas restes’; acīmredzot latviskais *alstar(i)s* patiešām aizgūts no līb. *ālstar* ‘neliels šķīvis’, kura tālākā cilme savukārt varētu būt meklējama zviedru valodā²⁷, bet varbūt arī viduslejasvācu valodā (J. Endzelīns variantu *alcers*, *alsars*, *alsters* cilmi hipotētiski — ar ? — saista ar vlv. *halster* ‘halber Scheffel (puspūrs)’²⁸, neminot lībiešu valodas starpniecības iespēju, kas arī saprotams, jo Milēnbaha vārdnīca (1923–1932) ar Endzelīna papildinājumiem

publicēta pirms Ketunena vārdnīcas (1938), līdz ar to lībiskais valodas materiāls J. Endzelīnam tobrīd vēl nebija pietiekami pieejams. Savukārt varbūtējie etimoni gan zviedru, gan lejasvācu valodā, kā redzams, savas nozīmes dēļ tomēr nav uzskatāmi par droši ticamiem.

alsters dial., sk. **alstars**.

an! 'sauciens, ar kuru aicina klāt zosis' *dial.*; citi varianti: *ān!*, *ane!*, *ani!*, *anī!*, *āniņ!*, *aniš!*, *anīt!*, *aņ!*, *aņi!*²⁹. Cilmes skaidrojumu sk. s.v. *ane*.

ān! dial., sk. **an!**

andra dial., sk. **andrus**.

andrus 'kuģa ķīlis' *dial.*, Nogalē variants *andra* < līb. *andər(s)* [*andər(z)*], ig. *andur*³⁰.

ane 'zoss' *dial.* < ig. *hani* 'zoss'³¹ Citi varianti (neminot varbūtēji radniecīgos variantus ar *g-* un *k-*): *āne*, *aniks*, *āniņa*, *anis*, *ānis*, *aniss*, *anīte*, *aņa*; ar nozīmes specializāciju: 'zoslēns' — *āne*, *anikans*, *anikiņš*, *anisēns*, *anīsiņš*; 'zostēviņš' — *aniks*, *anis*, *aniss*; 'zosu mātīte' — *ane*, *anika*³². J. Endzelīna doto cilmes skaidrojumu akceptē citi pētnieki³³. Starp citu, šis ir tā saucamais bumerangaizguvums, jo ig. valodas vārdam *hani* līdz ar somu *hanhi* 'zoss' un radniecīgiem vārdiem citās Baltijas jūras somu valodās pamatā ir sens baltisms, sal. lietuviešu *žąsis*, senlietuviešu *žansis*, senprūšu *sansy*, latv. *zoss*³⁴.

ane! dial., sk. **an!**

āne dial., sk. **ane**.

ani! dial., **anī! dial.**, sk. **an!**

anika dial., **anikans dial.**, **anikiņš dial.**, **aniks dial.**, sk. **ane**.

āniņ! dial., sk. **an!**

āniņa dial., **anis dial.**, **ānis dial.**, **anisēns dial.**, **anīsiņš dial.**, **aniss dial.**, sk. **ane**.

aniš! dial., **anīt! dial.**, sk. **an!**

anīte dial., sk. **ane**.

aņ! dial., sk. **an!**

aņa dial., sk. **ane**.

aņi! dial., sk. **an!**

aris dial., sk. **āris**.

āris dial. (Gaujienā) 'eine Stange mit zwei in das untere Ende derselben schräge einget-

riebenen Beinen in der Fischwehr (zivju tacī izmantota kārts ..)'³⁵; Valmierā reģistrēts *āris* 'rīks, ar ko dzen uz priekšu laivu'³⁶.

J. Endzelīns šo vārdu atvedina (ar ?) no ig. (*dial.*) *ār* 'Arm, Zweig, Zacke (žuburs, atzarojums, zars)'³⁷, savukārt V. Zepam ticamāka liekas aizgūšana no cita ig. apvidvārda — *āf* 'airis'³⁸. J. Endzelīna minētajam ig. apvidvārdam igauņu literārajā valodā atbilst forma *haru* 'zars; nozarojums', kas savukārt varētu būt etnogrāfa Saulveža Cimermaņa Zvārtavā pierakstītā tača balsta vai neliela pie krasta likta tača nosaukuma *aris*³⁹ etimons. S. Cimermanis pamanījis arī Daugavas piekrastes tača nosaukumu *airis* (Klintainē un Koknesē)⁴⁰. Variantu *airis*, *aris*, *āris* eksistence ļauj S. Raģei atbalstīt V. Zepa etimoloģizējumam atbilstīgo domu, ka gan minētie zvejas rīka nosaukumi, gan *airis* 'rīks ar lāpstveida (noplacinātu) galu laivas virzīšanai' varētu būt vienas etimoloģiskas ligzdas vārdi⁴¹. Tomēr vismaz minētā Gaujienas apvidvārda semantika, šķiet, labāk saskan ar J. Endzelīna piedāvāto cilmes skaidrojumu, bet Koknesē fiksētā zvejas rīka nosaukuma *airis* vokālisms varētu būt skaidrojams arī ar kontamināciju.

arķis dial., sk. **ārķis**.

ārķis 'dakša; dakšveidīgs rīks' *dial.*, variants *arķis*. V. Tomsens kā aizgūšanas avotu minējis līb. *afk* vai ig. *hafk* dakša⁴², tā arī J. Endzelīns⁴³ un vairums citu autoru; K. Abens gan *ārķis* 'rull paadipāras, mille ūmber veereb vōrgukōis (laivas pakalgalā novietota spole, ap kuru tin tīkla virvi)' un *arķis* 'hark, mille külge kinnitakse vōrgunōōr (dakša, pie kuras piestiprina tīkla virvi)' min atsevišķi⁴⁴, taču abos gadījumos kā etimonus norāda jau minētos līb. *afk* un ig. *hark*. Vienīgi V. Zeps šim etimoloģizējumam pievieno ? un piebilst, ka, izņemot specifisko nozīmi 'tīklu aušanai izmantota nūja ar dakšveida augšgalu' (šo *ārķis* leksiski semantisko variantu acīmredzot arī V. Zeps atzīst par aizguvumu no lībiešu valodas), viņš neredzot iemesla, kāpēc *ārķis* nevarētu būt mantots, ar *kārķis*, *ērkulis* radniecīgs vārds⁴⁵.

Varbūtējie somugrismi, kuru cilmes skaidrojums ir vidēji vai minimāli ticams

aira dial., *aire dial.*, sk. *airis I*.

airēt < ig. vai līb.^{46?}

airis ? (dialektāli varianti *aira*, *aire*) < ig. vai līb.^{47?} J. Endzelīns par visticamāko uzskata aizgūšanu no ģermāņu valodām ar somu vai igauņu valodas starpniecību (sal. somu *airo*, ig. *aer*)⁴⁸, tāpat arī S. Raģe⁴⁹; V. Zeps kā varbūtēju aizgūšanas avotu min līb. *ājraz* (lībiešu valodas vārdus V. Zeps raksta fonemātiskā transkripcijā⁵⁰), taču pieļauj arī iespēju, ka šis latviešu valodas vārds varētu būt tieši aizgūts no ģermāņu valodām⁵¹; K. Karulis min vairākas aplūkojamā vārda cilmes hipotēzes, divas no tām ļauj vārdu *airis* uzskatīt par mantotu, resp., indoeiropiskas cilmes vārdu⁵²; iespēju, ka tas varētu būt mantots vārds, pieļāvis arī K. Būga, kaut gan ne tik nešaubīgi, kā varētu domāt pēc atstāstījuma K. Karuļa vārdnīcā⁵³. Kā arguments par labu mantotai cilmei jāatzīst arī fakts, ka attiecīgā reālija Latvijā bijusi pazīstama sen pirms sakariem ar ģermāņiem, koka airi atrasti, piemēram, Sārnates purva mītnes izrakumos (datējami ar 3. g. t. pirms Kr.)⁵⁴.

ajēga 'nejēga' *dial.* (zināms tikai no trim izloksnēm — Vestienas, Bejas un Tūjas, variants *ajēgs*⁵⁵ — no publicējuma „Rīgas Avīzēs”).

J. Endzelīns pieļauj iespēju, ka tas varētu būt ig. *hajo* 'alberner Mensch' pārveidojums, ko ietekmējis latv. *nejēga*⁵⁶; minētā vārda lokalizācijai ar jau pieminēto fiksējumu Bejā un Tūjā⁵⁷ no cilmes analīzes viedokļa ir būtiska nozīme, jo šī areālā specifika padara vārda *ajēga* vismaz daļēji somugrisku cilmi ticamāku; V. Zeps par somugrisku cilmi šaubās, J. Endzelīna viedokli raksturo: "For lack of better" ('trūkstot labākam [skaidrojumam]'), bet atstāsta to mazliet neprecīzi: < ig. *hajo* + latv. *jēga*⁵⁸. Šķiet, ka izloksnēs, kuru runātājiem bijuši pietiekami intensīvi kontakti ar igauņiem, kontaminācija starp ig. *hajo* (iz-

runā [ajo]) un latv. *nejēga* varētu būt bijusi visnotaļ iespējama.

ajēgs dial., sk. *ajēga*.

āmākslis dial., sk. *āmīties*.

āmarīgs dial., *āmarija dial.*, *amarīļa dial.*,

āmarīma dial., sk. *āmrija*.

āmeqlis dial., *āmeklis dial.*, sk. *āmīties*.

āmerīgs dial., *āmgals dial.*, sk. *āmrija*.

āmīgs dial., sk. *āmīties*.

amilka dial., sk. *āmrija*.

āmīties dial. 'Unsinn treiben, Possen

reissen (muļķoties, ākstīties)⁵⁹. Izloksnēs pierakstīti arī varianti *ēmuļuoties*, *ēmuoties* 'to act silly (rīkoties muļķīgi)' un citi šīs pašas leksiskās saknes vārdi: *āmākslis* 'spook (spoks)', *āmeklis* 'silly person (muļķis)' ['der Possenreisser, Hanswurst (jokdaris, āksts)⁶⁰], *āmīgs* 'silly (muļķīgs)', *āms* 'clown (āksts)', *āmuls* 'jemand, der wenig spricht und mit zottigem Bart und Haar einhergeht (tāds, kas maz runā un ar pinkainu bārdu un matiem staigā)', kā arī vēl citi šī apelatīva varianti ar e-, ē-, e-, ē-⁶¹, *āmeqlis* '1. 'das Gespenst (spoks)'; 2. 'Possenreisser (jokupēteris)⁶². Dažiem minētajiem apelatīviem gan nozīmes, gan formas ziņā itin tieši atbilst vairāki lībiešu valodas vārdi (stipri vienkāršotā rakstībā: *ōmēz*, *ōmil*'), *ōmēkkēl* 'Gespennst; Unsinnmacher (spoks; muļķību darītājs)'; precīzu fonētisko transkripciju sk. Ketunena vārdnīcā⁶³; Oskars Loritss vismaz pēdējo no tiem uzskatījis par aizgūtu no latv. *āmeqlis*⁶⁴, savukārt Lauri Ketunens uzskatīja, ka it sevišķi pirmais no uzskaitītajiem lībiešu valodas vārdiem precīzi atbilst somu valodas vārdam *haamu* 'spoks'⁶⁵ un tāpat ticamāks acimredzot būtu pretējais aizgūšanas virziens; citētajā vārdnīcas šķirkļī šī doma gan paliek zemtekstā, taču tieši tā to atstāsta V. Zeps un pats tai pievienojas⁶⁶, par apšaubāmu atzīstot J. Endzelīna savulaik piedāvāto indoeiropisko *āmīties* cilmes skaidrojumu, kuru pirmais formulējis jau A. Becenbergers, norādot arī uz paralēli lietuviešu valodā *omytis* 'Faxen machen (muļķoties)⁶⁷. Ernsts Frenkels lietuviešu etimoloģiskās vārdnīcas šķirkļī *omytis* pilnībā

akceptē A. Becenbergera etimoloģizējumu, resp., nešaubās par šīs ligzdas vārdu indoeiropieisku cilmi⁶⁸. Varbūt te grūti atšķetināmā mezglā savijušies impulsi, kas nāk no divām pusēm — indoeiropieiskās un somugriskās, turklāt par eventuālu somugrisku ietekmi vairāk jādomā tajos gadījumos, kad realizējas nozīme 'spoks'? Tiesa, arī somu *haamu*, neraugoties uz atbilstīgu mordviešu valodās (erziešu *tšama*, mokšiešu *šama* 'seja; nogāze'), varētu būt saistīts ar ietekmi no skandināvu valodu puses, sal. sennorvēģu *hamr* 'ārējais apvalks; āda; tēls', mūsdienu norvēģu *ham* 't.p.; spoks'⁶⁹. K. Karulis *āmīties* 'ālēties, ķēmoties' atzīst par ģermānismu un salīdzina ar vācu *nachahmen* 'pakaļ darīt, ķēmoties'⁷⁰; vācu *nachahmen* vārdnīcas tulkojumā 'atdarināt; imitēt'⁷¹ 'ķēmošanās' nianse gan it kā palikusi zemtekstā.

āmriġs dial., sk. *āmrija*.

āmrija '1. zool. tinis, *Gulo gulo*; 2. *dial. rīma*'. Minētajam apvidvārdam ar nozīmi 'rīma' daudz variantu: *āmarija*, *amarīļa*, *āmārīma*, *āmgals*, *amilka*, *āmrijs*, *āmriks*, *āmriķis*, *amriļa*, *āmurija*, *uomreja*; papildus tiem V. Zeps min arī adjektīvus ar nozīmi 'rijīgs': *āmariġs*, *āmariġs*, *āmriġs*⁷², K. Milēnbaha un J. Endzelīna vārdnīcā atrodams arī *āmriġs*⁷³. V. Zeps pievērs uzmanību segmentam *ām-*, *ama-*, *āma-*, kas, viņaprāt, saistāms ar ig. *ahm* 'rīma'⁷⁴; šis igauņu valodas apelatīvs gan tiek raksturots kā reti sastopams apvidvārds⁷⁵, taču tam atbilstīgais verbs *ahmima* '1. rijīgi ēst; 2. grābt, raust, ieraust'⁷⁶ lietojams arī igauņu literārajā valodā. Starp variantiem minētā Sērmūkšu un Saikavas apvidvārda *amilka* 'rijīgs cilvēks'⁷⁷ otrā daļa varbūt varētu būt ar metatēzi veidojusies no igauņu valodā bieži sastopamās izskaņas *-lik*, sal., piemēram, ig. *ahnelik*, *ahnlik* 'habsūchtig, gierig, geizig (mantkārīgs, alkatīgs, skops)⁷⁸. Jāpiebilst, ka V. Zeps pārpratis K. Milēnbaha un J. Endzelīna vārdnīcā⁷⁹ atrodamo etimoloģisko komentāru autorību un, noraidīdams K. Milēnbaha hipotēzi par *āmrija* varbūtējo saistību ar ģermānismu *āma* 'kāds šķidruma til-

puma mērs', piedēvē šo domu J. Endzelīnam, kaut gan šī paša vārdnīcas šķirklā ietvaros J. Endzelīns izsakās, ka tādi vārdi kā *āmariġs*, *āmariġs* un *amarīļa* ir pretrunā minētajam (K. Milēnbaha) etimoloģizējumam, un citā vietā⁸⁰ vārda sākumelementu *ama-*, *āma-* saista ar senindiešu *ama-ḥ* 'Andrang (pārmērīgs pieplūdums, drūzma), *āmātra* 'heftīgs (spēcīgs, stiprs; ātrs, straujš)', senaugšvācu *emiȝ* 'fortwährend, beständig (pastāvīgi)'. K. Karulis uzskata, ka *āmrija* < *gāmrija* un pārveidojums varētu būt radies *āmīties* 'ālēties, ķēmoties' ietekmē⁸¹; tomēr arī par šo etimoloģizējumu liek šaubīties daudzo variantu un atvasinājumu eksistence. Somu *ahma* 'āmrija (abās nozīmēs)' un tam radniecīgie vārdi Baltijas jūras somu valodās tiek uzskatīti nevis par mantotiem, bet par senu aizguvumu no indoeiropiešu valodām, sal. senindiešu *aśma* 'ēdējs'⁸²; pie šīs etimoloģiskās ligzdas piederīgajiem latviešu valodas vārdiem, kā zināms, raksturīgs iniciālais vokālisms *ē-*, *ġ-*, sal. tikko minētajam senindiešu vārdam gandrīz identisko latv. *ēšma*, tāpēc (un arī konsonantisma dēļ) nav ticama aplūkojamā latv. *ām-* u. tml. tieša etimoloģiska saistība ar minēto senindiešu vārdu. Analizējot šai šķirklī minēto latviešu valodas vārdu joprojām stipri neskaidro cilmi, būtu arī jāpārdomā, vai vārda otrās daļas saistījums ar latv. verbu *rīt* nav tautas etimoloģija? Varbūt *-r-* pieder pie šī vārda vēsturiskās saknes (it sevišķi par to liek domāt iepriekš minētie šīs ligzdas adjektīvi)?

āmriġs dial., *āmrijs dial.*, *āmriks dial.*, *āmriķis dial.*, *āmriļa dial.*, sk. *āmrija*.
āms dial., *āmulš dial.*, sk. *āmīties*.
āmurija dial., sk. *āmrija*.

Vārdi, kas, domājams, nav somugriski, kaut arī to somugriskas cilmes hipotēze savulaik tikusi izvirzīta

ai! ai! Šīs interjekcijas cilmi K. Abens (ar ?) saista ar ig. *ai!* *ai-ai!*⁸³. Neviens cits valodnieks šādu varbūtību nepiemin. Jāatzīst, ka

interjekciju cilmes analizē bieži vien ir gandrīz neiespējami nošķirt aizguvumus no paralēliem patstāvīgas cilmes izsaukmes vārdiem. K. Karulis savā etimoloģiskajā vārdnīcā šo interjekciju nav iekļāvis. Šķiet, ka *ai!* ir viena no universālajām interjekcijām, kas daudzās valodās veidojusies neatkarīgi no citu valodu ietekmes.

aļuots '?' *dial.* Ar neskaidru nozīmi pierakstīts latv. tautasdziesmā no Alsungas: *zī-ļuota, aļuota* (variantā, arī no Alsungas: *za-ļuota*) *saulīte lēca*⁸⁴; J. Endzelīns hipotētiski (ar ?) to saista ar lib. *al'l'* 'zaļš'⁸⁵, somugrismu skaitā iekļauj arī K. Abens, skaidrojot nozīmi ar ig. *rohekas* 'zaļgans' un varbūtējo libisko etimonu dodot nedaudz citādā formā: *al'l'*⁸⁶ (abi minētie lībiešu vārda varianti atrodami Lauri Ketunena vārdnīcā, turklāt *al'l'* ar norādi, ka tas ir Salacas lībiešu vārds⁸⁷); šis norādes dēļ Alsungā fiksētais varbūtējais somugrisms tiešām drīzāk saistāms ar K. Abena minēto lībiešu vārda variantu (toties Milenbaha vārdnīcā atrodamais sastatījums būtu īsti vietā, domājot par tālāk citēto pierakstu no Salacas). Savukārt V. Zeps uzskata *a/u-ots* par īpaši un tikai šim gadījumam darinātu atskaņu vārdu⁸⁸. Tas liktos visai ticami, un tā vadinātu domāt arī varianta ar *za/luota* eksistence, ja vien nebūtu tikko minētā 20. gs. 90. gados Salacā pierakstītā piemēra: *plēsa ievu, liepu lūkas, meļluo plēsa nuost, tik tuo gaišuo vārij, krāsuoļ aļuot, zaļu varbūtas kāc ar teica*⁸⁹; šis interesantais fiksējums neļauj V. Zepa viedokli atzīt par pilnīgi drošu, kaut gan fakts, ka izteikums pierakstīts „aptaujas rezultātā”⁹⁰ atstāj vietu nelielām šaubām, vai aptaujātājs nav aplūkojamo vārdu pateicis informantam priekšā?

aši 'kosa' *dial.* K. Abens to uzskata par aizguvumu no ig. *osi* 't. p.’⁹¹, V. Tomsens aizgūšanas iespēju no Baltijas jūras somu valodām vērtē kā varbūtēju, tomēr nedrošu⁹², J. Endzelīns un V. Zeps par šādu cilmes skaidrojumu stipri šaubās⁹³, K. Karulis to pat nepiemin, būdams pārliecināts par vārda *aši* un tā varianta *ašķi* (šiem vārdiem izloksnēs ir vēl

samērā daudz citu variantu, sk. K. Milenbaha un J. Endzelīna vārdnīcu⁹⁴) sakaru ar jēdzienu 'ass'⁹⁵; starp citu, *ašķi* iekļāvies arī latviešu literārajā valodā, šī vārda nozīme tiek skaidrota kā 'kosas ar nesazarotiem, cietiem un asiem [nota bene! — *autors*] stumbriem; ziemzaļās kosas'⁹⁶. Pēc J. Endzelīna domām, galvenais arguments pret somugriskas cilmes hipotēzi ir tas, ka šāda cilme būtu iespējama vienīgi tad, ja vārda *aši* lietuviskais ekvivalents *asiai* tiktu lietots tikai Ziemeļlietuvā izloksnēs, jo visai lietuviešu valodai kopīgi somugrismi līdz šim neesot droši konstatēti⁹⁷; kā redzams lietuviešu valodas vārdnīcā⁹⁸, *asys* (dsk. *asiai*) pierakstīts arī pašos Lietuvas dienvidos, Lazdiju rajonā. Tiesa, pavisam nelielu varbūtību J. Endzelīns atstāj arī pieļāvamam, ka variants *ašķi* varētu būt aizgūts no igauņu izloksnēs sastopamā *oštja* (".. oder gar aus der estnischen Nebenform *oštja* entstanden"⁹⁹). Tomēr ticamāka viņam liekas kontaminācija ar *ašķi* 'zirga astes sari'¹⁰⁰. Pārliecinātais semantiskais saistījums ar latv. *ass* un pamatformas *aši* plašais baltiskais areāls liek pievienoties viedoklim par šī vārda baltisku cilmi.

ašķi, sk. **aši**.

Latviešu valodas leksisko somugrismu atkārtotas¹⁰¹, detalizētas inventarizācijas pirmie soļi ļauj secināt, ka šis leksikas slānis ir ļoti neviendabīgs (dažādos aspektos) un ka atsevišķo somugru cilmes aizguvumu līdzšinējā etimoloģiskā analīze vēl nebūt nav izsmēlusi visas iespējas šo vārdu cilmes maksimālā precizēšanā (dažkārt paredzot arī viena vai otra vārda somugriskas cilmes hipotēzes noraidīšanu). Turklāt daži etimoloģizējumi atrodami tikai atsevišķās ne vairs tik viegli pieejamās publikācijās (piem., vairākos S. Raģes rakstos, kas tagad gan apkopotī valodniecē "Darbu izlasē"¹⁰², arī akadēmiķa S. Cimermaņa darbos¹⁰³), tāpēc arvien aktuālāka kļūst jaunas, visiem līdz šim apzinātajiem latviešu valodas leksiskajiem somugrismiem veltītas, monogrāfijas nepieciešamība.

Avoti un piezīmes

- 1 Kagaine E. *Lokālie somugrismi latviešu valodas Ziemeļrietumvidzemes izloksnēs*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2004. 16. lpp.
- 2 Pēdējo un, šķiet, pilnīgāko no tiem sk. Kagaine E. *Lokālie somugrismi latviešu valodas Ziemeļrietumvidzemes izloksnēs*. 8.–16. lpp.
- 3 Piemēram, Raģe S. Baltijas somu valodu aizguvumi latviešu valodā, ko pirmais etimoloģizējis J. Endzelīns. *Dialektālās leksikas jautājumi*. I. Rīga: Zinātne, 1986. 20.–21. lpp.; *Latviešu valodas dialektu atlants. Leksika*. Rīga: Zinātne, 1999. 22.–23. lpp.
- 4 Aben K. Eesti ja liivi laene läti sõnavaras. *Emakeele seltsi aastaraamat*. III. Tallinn: Eesti Riiklik kirjastus, 1957. 204 pp.
- 5 Karulis K. *Latviešu etimoloģijas vārdnīca*. I. Rīga: Avots, 1992. 467.–469. lpp., te arī atsaucis uz citiem pieminētajiem autoriem.
- 6 Zeps V. J. *Latvian and Finnic Linguistic Convergences*. Indiana University Publications, Uralic and Altaic Series. Vol. 9. Bloomington; Indiana University, The Hague: Mouton & Co, 1962. pp. 100–209.
- 7 Turpat.
- 8 Raģe S. [...] *Dialektālās leksikas jautājumi*. I.
- 9 Kagaine E. *Lokālie somugrismi latviešu valodas Ziemeļrietumvidzemes izloksnēs*. 16. lpp.
- 10 Mīlenbahs K. *Latviešu valodas vārdnīca*. Redīgējis, papildinājis, turpinājis J. Endzelīns. I–IV. Rīga: Kultūras fonds, 1923–1932. IV. 849. lpp.
- 11 Mīlenbahs K. *Latviešu valodas vārdnīca*. I. 14. lpp.
- 12 Raģe S. [...] *Dialektālās leksikas jautājumi*. I. 24. lpp.
- 13 Zemzare D. *Valodas liecības par Lejascieme novadu*. Rīga: VAPP Praktisko zinātņu apgādniecība, 1940. 108. lpp.
- 14 Zeps V. J. *Latvian and Finnic Linguistic Convergences*. P. 100.
- 15 Raģe S. Neue westfinnische Belege in lettischen Mundarten. *Congressus tertius internationalis fenno-ugristarum. Tallinnae habitus 17–23 VIII 1970. Pars I. Acta linguistica*. Tallinn: Valgus, 1975.; Raģe S. *Darbu izlase*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2003. 265. lpp.
- 16 Kagaine E. *Lokālie somugrismi latviešu valodas Ziemeļrietumvidzemes izloksnēs*. 58. lpp.
- 17 Thomsen V. *Berøringer mellem de finske og de baltiske (litauisk-lettiske) Sprog*. København, 1890. 252 pp.
- 18 Mīlenbahs K. *Latviešu valodas vārdnīca*. I. 68. lpp.
- 19 Aben K. Eesti ja liivi laene läti sõnavaras. 213. lpp.
- 20 Zeps V. J. *Latvian and Finnic Linguistic Convergences*. P. 100.
- 21 Karulis K. *Latviešu etimoloģijas vārdnīca*. I. 67. lpp.
- 22 Zeps V. J. *Latvian and Finnic Linguistic Convergences*. P. 100.
- 23 Endzelīns J., Hauzenberga E. *Papildinājumi un labojumi K. Mīlenbaha Latviešu valodas vārdnīcai*. I–II. Rīga: Kultūras fonds, 1934–1946. I. 68. lpp.
- 24 Mīlenbahs K. *Latviešu valodas vārdnīca*. I. 66. lpp.
- 25 Kettunen L. *Livisches Wörterbuch mit grammatischer Einleitung*. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura, 1938. P. 18.
- 26 Zeps V. J. *Latvian and Finnic Linguistic Convergences*.
- 27 *Suomen sanojen alkuperä. Etymologinen sanakirja. I. A–K*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, 1992. I. P. 134. (etimoloģizējums ar?).
- 28 Mīlenbahs K. *Latviešu valodas vārdnīca*. I. 66. lpp.
- 29 Turpat, 71. lpp.; Raģe S. [...] *Dialektālās leksikas jautājumi*. I. 25.–28. lpp.
- 30 Thomsen V. *Berøringer mellem de finske og de baltiske (litauisk-lettiske) Sprog*. P.

- 252; Mīlenbahs K. *Latviešu valodas vārdnīca*. I. 71. lpp.; Aben K. Eesti ja liivi laene läti sõnavaras. P. 202; Zeps V. J. *Latvian and Finnic Linguistic Convergences*. P. 102.
- 31 Mīlenbahs K. *Latviešu valodas vārdnīca*. I. 71. lpp. s. v. an!
- 32 Vispilnīgākais uzskaitījums līdz ar kartējumu: Raģe S. [...] *Dialektālās leksikas jautājumi*. I. 26.–27. lpp.
- 33 Zeps V. J. *Latvian and Finnic Linguistic Convergences*. P. 102; Raģe S. [...] *Dialektālās leksikas jautājumi*. I. 25. lpp.; Kagaine E. *Lokālie somugrismi latviešu valodas Ziemeļrietumvidzemes izloksnēs*. 58.–59. lpp.
- 34 *Suomen sanojen alkuperä*. I. P. 138.
- 35 Mīlenbahs K. *Latviešu valodas vārdnīca*. I. 242. lpp.
- 36 Raģe S. [...] *Dialektālās leksikas jautājumi*. I. 29. lpp.
- 37 Mīlenbahs K. *Latviešu valodas vārdnīca*. I. 242. lpp.
- 38 Zeps V. J. *Latvian and Finnic Linguistic Convergences*. P. 102.
- 39 Цимерманис С. Общие элементы орудий пресноводного рыболовства у латышей и западных финнов в Видземе и Латгале. *Взаимосвязи балтов и прибалтийских финнов*. Рига: Зинатне, 1970. С. 46; Raģe S. [...] *Dialektālās leksikas jautājumi*. I. 29. lpp.
- 40 Цимерманис С. [...] *Взаимосвязи балтов и прибалтийских финнов*. С.46.
- 41 Raģe S. [...] *Dialektālās leksikas jautājumi*. I. 29. lpp.
- 42 Thomsen V. Berøringer mellem de finske og de baltiske (litauisk-lettiske) Sprog. P. 253.
- 43 Mīlenbahs K. *Latviešu valodas vārdnīca*. I. 243. lpp.
- 44 Aben K. Eesti ja liivi laene läti sõnavaras. Pp. 202, resp. 203.
- 45 Zeps V. J. *Latvian and Finnic Linguistic Convergences*. Pp. 103–104.
- 46 Aben K. Eesti ja liivi laene läti sõnavaras. P. 202.
- 47 Turpat.
- 48 Mīlenbahs K. *Latviešu valodas vārdnīca*. I. 13. lpp.
- 49 Raģe S. [...] *Dialektālās leksikas jautājumi*. I. 29. lpp.
- 50 Zeps V. J. *Latvian and Finnic Linguistic Convergences*. P. 99.
- 51 Turpat, 100. lpp.
- 52 Karulis K. *Latviešu etimoloģijas vārdnīca*. I. 58. lpp.
- 53 Turpat.
- 54 *Latvijas Padomju enciklopēdija*. 8. sēj. Rīga: Galvenā enciklopēdiju redakcija, 1986. 597. lpp.
- 55 Endzelīns J., Hauzenberga E. *Papildinājumi un labojumi K. Mīlenbaha Latviešu valodas vārdnīcai*. I. 65. lpp.
- 56 Mīlenbahs K. *Latviešu valodas vārdnīca*. I. 62. lpp.
- 57 Raģe S. [...] *Dialektālās leksikas jautājumi*. I. 24. lpp.
- 58 Zeps V. J. *Latvian and Finnic Linguistic Convergences*. P. 100.
- 59 Mīlenbahs K. *Latviešu valodas vārdnīca*. I. 239. lpp.
- 60 Turpat.
- 61 Zeps V. J. *Latvian and Finnic Linguistic Convergences*. P. 100., pamatojoties uz: Mīlenbahs K. *Latviešu valodas vārdnīca*; Endzelīns J., Hauzenberga E. *Papildinājumi un labojumi K. Mīlenbaha Latviešu valodas vārdnīcai*.
- 62 Mīlenbahs K. *Latviešu valodas vārdnīca*. I. 239. lpp.
- 63 Kettunen L. *Livisches Wörterbuch mit grammatischer Einleitung*. P. 267.
- 64 Looirts O. *Liivi rahva usund*. II. Tartu, 1927. P. 250. Cit. no: Kettunen L. *Livisches Wörterbuch mit grammatischer Einleitung*. P. 267.
- 65 Kettunen L. *Livisches Wörterbuch mit grammatischer Einleitung*. P. 267.
- 66 Zeps V. J. *Latvian and Finnic Linguistic Convergences*. P. 100.

- 67 Milēnbahs K. *Latviešu valodas vārdnīca*. I. 239. lpp.
- 68 Fraenkel E. *Litauisches etymologisches Wörterbuch*. Heidelberg: Carl Winter Universitätsverlag, Gettingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1955–1965. VII. P. 517.
- 69 *Suomen sanojen alkuperä*. I. P. 125.
- 70 Karulis K. *Latviešu etimoloģijas vārdnīca*. I. 285. lpp., s.v. *gāma*.
- 71 Granta K., Pampe E. *Vācu-latviešu vārdnīca*. III izd. Rīga: Avots, 1990. 425. lpp.
- 72 Zeps V. J. *Latvian and Finnic Linguistic Convergences*. P. 101., pamatojoties uz: Milēnbahs K. *Latviešu valodas vārdnīca*; Endzelins J., Hauzenberga E. *Papildinājumi un labojumi K. Milēnbaha Latviešu valodas vārdnīcai*.
- 73 Milēnbahs K. *Latviešu valodas vārdnīca*. I. 239. lpp.
- 74 Zeps V. J. *Latvian and Finnic Linguistic Convergences*. P. 101.
- 75 *Suomen sanojen alkuperä*. I. P. 53, s.v. *ahma*.
- 76 Abens K. *Igaņu-latviešu vārdnīca*. Rīga, Liesma, 1967. 41. lpp.
- 77 Endzelins J., Hauzenberga E. *Papildinājumi un labojumi K. Milēnbaha Latviešu valodas vārdnīcai*. I. 69. lpp.
- 78 Wiedemann F. J. *Eesti-saksa sõnaraamat. 1893/1973*. Tallinn: Valgus, 1973. P. 9.
- 79 Milēnbahs K. *Latviešu valodas vārdnīca*. I. 239. lpp.
- 80 Turpat, 69. lpp., s.v. *amarīļa*.
- 81 Karulis K. *Latviešu etimoloģijas vārdnīca*. I. 285. lpp., s.v. *gāma*.
- 82 *Suomen sanojen alkuperä*. I. P. 53–54.
- 83 Aben K. Eesti ja liivi laene lāti sōnavaras. P. 213.
- 84 Raģe S. [...] *Dialektālās leksikas jautājumi*. I. 24. lpp.
- 85 Milēnbahs K. *Latviešu valodas vārdnīca*. I. 69. lpp.
- 86 Aben K. Eesti ja liivi laene lāti sōnavaras. P. 212.
- 87 Kettunen L. *Livisches Wörterbuch mit grammatischer Einleitung*. Pp. 8.
- 88 Zeps V. J. *Latvian and Finnic Linguistic Convergences*. P. 100.
- 89 Kagaine E. *Lokālie somugrismi latviešu valodas Ziemeļrietumvidzemes izloksnēs*. 58. lpp.
- 90 Turpat.
- 91 Aben K. Eesti ja liivi laene lāti sōnavaras. P. 212.
- 92 Thomsen V. Berøringer mellem de finske og de baltiske (litauisk-lettiske) Sprog. P. 253.
- 93 Milēnbahs K. *Latviešu valodas vārdnīca*. I. 147. lpp.; Zeps V. J. *Latvian and Finnic Linguistic Convergences*. P. 104.
- 94 Milēnbahs K. *Latviešu valodas vārdnīca*. I. 146.–147. lpp.
- 95 Karulis K. *Latviešu etimoloģijas vārdnīca*. I. 415. lpp., s. v. *kosa*^a.
- 96 *Latviešu literārās valodas vārdnīca*. 1. sēj. Rīga: Zinātne, 1972. 336. lpp.
- 97 Milēnbahs K. *Latviešu valodas vārdnīca*. I. 147. lpp.
- 98 *Lietuvių kalbos žodynas*. T. I. Vilnius: "Minties" leidykla, 1968. P. 326.
- 99 Milēnbahs K. *Latviešu valodas vārdnīca*. I. 147. lpp., s. v. *aši*.
- 100 Turpat.
- 101 Pēc Zeps V. J. *Latvian and Finnic Linguistic Convergences*.
- 102 Raģe S. *Darbu izlase*.
- 103 Цимерманис С. [...] *Взаимосвязи балтов и прибалтийских финнов*. С. 46.

ON THE INVENTORY OF FINNO-UGRIC BORROWINGS IN LATVIAN (approaches and the excerpt *ai!–ašķi*)

Ojārs Bušs

Summary

Key words: *borrowings, explanation of the origin, etymology, Latvian language, Words of Finno-Ugric origin*

There are about 600 borrowings from Finno-Ugric languages (mostly from Livonian and Estonian) in Latvian. This lexical layer is very heterogeneous both from the point of view of the status of particular words as well as of the reliability of the Finno-Ugric origin. As to the status — there are words of standard Latvian, well-known regional words, sporadically used dialectic words, professionalisms etc. Estimating the reliability of the Finnic origin, we can divide these words in three main groups: 1. Borrowings of Finno-Ugric origin with a very reliable etymology (*allaž, ane*); 2. Borrowings with a possible or eventual Finno-Ugric origin (*airis, āmrija*); 3. Words that hardly have a Finno-Ugric origin, nevertheless have been at least once etymologized as Finno-Ugric borrowings (*ai!, aši*).

A new monograph with a detailed analysis of a full register of Finno-Ugric lexical borrowings in Latvian is actually needed.